

Over de taal van Losser

De taal van Losser: 'echt' Twents

Hieronder is de streekaalkaart van Nederland uit de Bosatlas afgebeeld. Losser ligt in het licht oranje gebied, waar een variant van het Nedersaksisch wordt gesproken die Twents wordt genoemd. Meer naar het westen, in het roodgekleurde gebied, wordt Twents-Graafschaps gesproken, dat is het gebied waarin onder andere Rijssen, Vriezenveen en Markelo liggen.

Deze kaart werd door Jo Daan getekend voor de *Atlas van Nederland* in 1968.

Voor de grens tussen Twents en Twents-Graafschaps baseerde ze zich op het boek *Taal en volk van Twente* uit 1948, van H.L. Bezoen.

Naar: de streekaalkaart uit De Bosatlas van Nederland. Groningen 2007.

De grens tussen het Twents en Twents-Graafschaps werd in 1948 door Bezoen getrokken. Ten noordoosten van de grens zei men toen *keark* of *kearke* voor 'kerk' (in het 'echte' Twents), meer westelijk *kaarke* of *karke*. In Losser wordt *keark* gezegd, en *weark* voor 'werk' (volgens de informanten voor de *Dialektatlas van Gelderland en Zuid-Overijssel* (1973), een onderdeel van de *Reeks Nederlandse Dialectatlassen* (RND)). Dat wil zeggen: Losser heeft hier de oostelijke variant.

Als 'echt' Twents geldt ook het gebruik van *nich* voor Ned. niet en *wel* voor Ned. *wie*. Beide komen in Losser voor:

nich

Ik heb 't nich doan, heur! 'Ik heb het niet gedaan, hoor!'

In West-Twente zegt men *neet*, en nog verder naar het westen, in Centraal-Salland, *niet*.

wel

Wel hef 't dan doan? 'Wie heeft het dan gedaan?'

Doe en ie

De aanspreekvorm *doe* wordt steeds meer teruggedrongen naar het meest oostelijk Twentse gebied, en steeds meer vervangen door *ie*. Het Twentse gebied waar de aanspreekvorm *doe* in 1931 werd gebruikt, toen Kloeke dit gebied in kaart bracht, was veel groter en strekte zich toen uit tot voorbij Rijssen en Wierden.

In het oostelijke Losser kwam de oude vorm *doe* in ieder geval in de tijd dat de opnamen voor de RND werden gemaakt nog veelvuldig voor. Spijtig genoeg hebben we in het materiaal voor het Woordenboek van Overijssel, dat rond 2000 is verzameld, te weinig gegevens uit Losser om na te gaan of *doe* nu nog veel gebruikt wordt.

Het gebruik van *doe* als aanspreekvorm impliceert ook de uitgang *-s* in de persoonsvorm van het werkwoord die erbij hoort, ook in de verleden tijd (zie zin 3). In de tweede zin is *doe* helemaal weggevallen en wordt de 2^e persoon enkelvoud uitsluitend uitgedrukt door de *s* van de persoonsvorm *gees*:

1. *Wis doe gin wagenmaker wonnen?*
'Weet jij geen wagenmaker te wonen?'
2. *Gees vandaag nich kaarten?*
'Ga je vandaag niet kaarten?'
3. *Doe zags mie wa meer doe zeers niks teggen mie.*
'Je zag me wel, maar je zei niks tegen me'.

In Tubbergen en Ootmarsum lijkt *doe* intussen niet meer voor te komen; in Denekamp kan men volgens het Woordenboek van Overijssel zowel *doe* als *ie* zeggen.

Wegvallen van de -e

Een ander oostelijk verschijnsel, dat ook in Losser voorkomt, is het wegvallen van de *-e* aan het wordeinde in een aantal bijvoeglijke en zelfstandige naamwoorden. Hieronder enkele voorbeelden, met daarnaast de varianten uit het westelijker gelegen Wierden, waar wel de *-e* wordt gehoord:

Losser

Wierden

<i>dreuw</i> 'droog'	<i>dreuge</i>
<i>riep</i> 'rijp'	<i>riepe</i>
<i>völ</i> 'veel'	<i>völle</i>

<i>deur</i> 'deur'	<i>deure</i>
<i>zön</i> 'zoon'	<i>zönne</i>
<i>kees</i> 'kaas'	<i>keaze</i>

Uit de woordenschat van 't Lossers

Wat denkt u dat de volgende woorden en zinnestjes betekenen:
(de oplossing vindt u aan het eind, na *Verder lezen/studeren*)

1. *Eren moond is dreuw van dös.*
2. *Den weg löp krom, 't is luk um.*
3. *'t Is nen heaten dag wes en 't is nen zachen oavend.*
4. *De vöggel zaten nich in boam mar ik zag ze in de vlocht.*
5. *Ik geleuf dat hee d'r 's nachens oetgeet um te dwellen.*

Verder lezen/studeren

De woorden en zinnen die hier gegeven zijn, zijn voor een deel afkomstig uit:
Entjes, H. en A.R. Hol, *Dialektatlas van Gelderland en Zuid-Overijssel* (Antwerpen 1973)
en voor een ander deel uit de database van het *Woordenboek van Overijssel*, waarvoor
spijtig genoeg weinig taalmateriaal uit Losser is ingeleverd.

Meer informatie over verschillende varianten van het Twents:
H.L. Bezoen, *Taal en volk van Twente*. Assen 1948 (zie ook de kennisbank).

In de taal van Losser schreef Bernard Plegt, kijk [hier](#) voor meer gegevens over hem.

Oplossingen:

1. Hun mond is droog van de dorst.
2. De weg loopt krom, het is een beetje om.
3. Het is een hete dag geweest en het is een zachte avond.
4. De vogels zaten niet in de boom maar ik zag ze in de vlucht.
5. Ik geloof dat hij er 's nachts uitgaat om te slaapwandelen.